

Gotthold Ephraim Lessing

Νάθαν ο σοφός (Nathan der Weise) [απόσπασμα: πρ. Β', σκ. 5]

Μετάφραση: Άγγελος Βλάχος

Εστία, Αθήνα

τμ. 7, ετ. Δ', τχ. 174, 29 Απριλίου 1879, σ. 265-267

Τούρκος εἶνε ὁ Σουλτάνος Σαλαδῖνος παριστάμενος κατὰ τὴν παράδοσιν ὡς τύπος ἵπποτισμοῦ· ὁ νέος Ναΐτης περιβάλλεται πᾶσαν τὴν αὐστηρότητα καὶ τὰς λαμπρὰς ἀρετὰς τοῦ τάγματός του, ὁ δὲ Ἰουδαῖος Νάθαν παριστάται ὡς σοφός, πεπειραμένος καὶ ἀγαθὸς γέρον, ὁστις πλουτήσας ἐκ τοῦ ἐμπορίου, διατίθει γενναιοδῶρως τὰ πλούτη του εἰς ἐλέη καὶ εὐεργεσίας. Φρονεῖ ὅτι πᾶσαι αἱ εἰλικρινεῖς θρησκευτικαὶ δοξασίαι εἶνε σεβασταί, καὶ εἰς πάντα ἐνάρετον ἄνθρωπον βλέπει τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ· ὁ χαρακτήρ αὐτός παρίσταται ὑπὸ μεγάλῃ ἀπλότῃ, καὶ τοι δὲ δὲν διαταράσσεται ὑπὸ μεγάλων παθῶν, συγκινεῖ ἰσχυρῶς. Ἐν τούτοις αἱ ἀρεταὶ αὐταὶ δὲν προφυλάττουσι ποσῶς τὸν Νάθαν ἀπὸ τῶν διωγμῶν. Κινδυνεύει νὰ ἴδῃ ἀρπαζομένην παρ' αὐτοῦ τὴν νέαν, ἣν υἱοθέτησε καὶ περιέθαλψεν ἐκ γεννητῆς· ἡ θλίψις του δὲ ἐπὶ τῷ ἐπικειμένῳ χωρισμῷ τὸν ἀναγκάζει νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δὲν εἶνε πατήρ της, καὶ νὰ διηγηθῇ μετὰ περιπαθοῦς ἀπλότητος, πῶς τὸ πρῶτον ἀνέλαβε τὴν χριστιανὴν κόρην. Νύκτα τινὰ οἱ θρησκομανεῖς χριστιανοὶ κατασφάζουσιν ἐν Γάζῃ πάντας τοὺς ἰουδαίους καὶ ὁ Νάθαν βλέπει ἐνώπιόν του σφαζομένην τὴν σύζυγον αὐτοῦ καὶ καιόμενα τὰ ἐπτά του τέκνα. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας κεῖται πρηγῆς ἐν τῇ σποδῷ, καταρῶμενος, βλασφημῶν καὶ ὁμνύων μῖσος ἀδιάλλακτον κατὰ τῶν χριστιανῶν. Ὅτε δὲ τέλος κατὰ μικρὸν ἀνακύπτει ἀπὸ τοῦ ἄλγους μοναχὸς τις προσέρχεται καὶ τὸν παρακαλεῖ ν' ἀναλάβῃ τὴν φροντίδα χριστιανοῦ βρέφους ἐγκατατελειωμένου, ὅπερ ὁ γέρον Ἰουδαῖος υἱοθετεῖ. Ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Νάθαν, διηγουμένου ταῦτα, τοσοῦτω μάλλον συγκινεῖ ὅσῳ ὁ Νάθαν προσπαθεῖ νὰ κρύψῃ τὸ αἶσθημά του. Ἡ μακροθυμία δὲ καὶ ἡ ὑπομονὴ του οὐδὲν ἔλαττονται, καὶ τοι προσβάλλονται αἱ δοξασίαι του καὶ ἡ ὑπερηφάνειά του, κατηγορουμένου ὅτι ἀνέθρεψε τὴν Ῥέκαν ἐν τῇ ἰουδαϊκῇ πίστει. Τέλος μετὰ πολλὰς περιπετείας καθίσταται γνωστὸν ὅτι ὁ Ναΐτης καὶ ἡ νέα θετὴ κόρη τοῦ ἰουδαίου εἶνε ἀδελφοί, ὁ δὲ Σουλτάνος θεὸς αὐτῶν.

Ἡ δημοσιευομένη κατωτέρω Ε' Σκηνὴ τῆς Β' πράξεως ἐκτίθησιν τὴν πρώτην συνέντευξιν τοῦ Νάθαν καὶ τοῦ Ναΐτου, σώσαντος τὴν Ῥέκαν ἐκ πυρκαϊᾶς, ἀποφεύγοντος δὲ τέως πᾶσαν μετ' αὐτῆς συνέντευξιν καὶ πᾶσαν παρ' αὐτῆς ἔκφρασιν εὐγνωμοσύνης.

Σ. τ. Δ.

ΠΡΑΞΙΣ Β'.—ΣΚΗΝΗ Ε'.

ΝΑΘΑΝ, καὶ μετ' ὀλίγον ΝΑΪΤΗΣ

ΝΑΘΑΝ

Σχεδὸν φοβοῦμ' αὐτὸν τὸν ἀγριάνθρωπον, καὶ ἡ τραχεῖα ἀρετὴ του μὲ πτοεῖ.

Εἷς ἄνθρωπος ἐν τούτοις νὰ στενωχωρῇ τοσοῦτον ἄλλον ἄνθρωπον!—**Α!** ἔρχεται.

Μὰ τὸν Θεόν! ὁ νέος οὗτος φαίνεται ἀνὴρ. Μ' ἀρέσκει τ' ἀγαθὸν καὶ ἀλαζὸν βλέμμα του, καὶ τὸ βῆμά του τὸ εὐσταθές.

Πικρὸς εἶν' ἴσως ὁ φλοιὸς του, . . . πλὴν πικρὸς δὲν εἶνε ὁ πυρὴν του βέβαια. Ἀλλὰ κάπου ἐγὼ τοιοῦτον εἶδα πρόσωπον . . .

— Συγγνώμην, Φράγκες εὐγενῆ!

ΝΑΪΤΗΣ

Τί πράγμα; τί;

ΝΑΘΑΝ

Μὲ συγχωρεῖτε, ἄν . . .

ΝΑΪΤΗΣ

Τί, ἰουδαῖε, τί;

Temple, ἦτοι Ναός, ἐννοεῖται δὲ ἡ ἐκκλησία τοῦ Πατριάρχου Ἰεροσολύμοις.

Καθ' ἃ ὑπεσχέθημεν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας, μεταδίδομεν αὐτοῖς κατωτέρω τεμάχιόν τι ἐκ τῆς βραβευθείσης μεταφράσεως τοῦ κ. Ἀγγέλου Βλάχου τοῦ δράματος τοῦ Λέσιγγ «Νάθαν ὁ σοφός.»

Ἡ μετάφρασις τοῦ κ. Βλάχου δημοσιεύεται, ὡς μνησθένον, ὅσον οὐπω, χαίρομεν δὲ ὅτι ἡμεῖς πρῶτοι παρόμεν τὰ πρωτόλεια αὐτῆς εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἑστίαις.

Ἄ «Νάθαν» θεωρεῖται ὡς τὸ ἄριστον τῶν δραματικῶν ἔργων τοῦ Λέσιγγ, εἰς οὗ τὰ κριτικὰ ἰδίως συγγραμματα ὑφείλεται· ἡ ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῆς γαλλικῆς μιμήσεως ἀπαλλαγὴ τῆς γερμανικῆς φιλολογίας καὶ ἡ ἔθικωτέρα αὐτῆς διαμόρφωσις. Σκοπὸς τοῦ δράματος τούτου εἰδικὸς (πλὴν τοῦ γενικοῦ, ὃν προϋτίθετο ὁ Λέσιγγ δι' ὅλων αὐτοῦ τῶν δραματικῶν ἔργων, τοῦ νὰ ὑποδείξῃ δηλαδὴ τὴν προσήκουσαν ὁδὸν ἐν τῷ εἶδει τούτῳ τῆς ποιήσεως) εἶνε ἡ τῆς θρησκευτικῆς ἀνοχῆς ἦτοι ἀνεξιθρησκείας ὑπεραπολογία. Ὁ χριστιανισμὸς, ὁ ἰουδαϊσμὸς καὶ ὁ μωαμεθανισμὸς, διὰ τριῶν κυρίως προσώπων παριστάμενοι, ἀγωνίζονται τὸ πρῶτον πρὸς ἀλλήλους περὶ μεγαλείου καὶ γενναιοφροσύνης, εἶτα δὲ συμφιλιούνται ἐν τῇ τελευταίᾳ πράξει. Τὰ τρία ταῦτα πρόσωπα εἶνε εἰς Τούρκος, εἰς Ἰουδαῖος καὶ εἰς Ναΐτης.¹ Ὁ

1. Ναΐται: (Templiers) ἦσαν τάγμα θρησκευτικὸν καὶ ἵπποτικόν, ἰδρυθέν τῷ 1128 ὑπὸ τινῶν εὐπατριδῶν, ὁρμισθέντων νὰ ὑπερασπίζωσι τοὺς εἰς Παλαιστίνην πορευομένους εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἁγίου Τάφου. Τὸ τάγμα τοῦτο καθρηγῆθη τῷ 1314, ὅτε πάντες μὲν οὐτὸν ἐν Γαλλίᾳ Ναΐται συνελήφθησαν ἀδίκως, ὁ δὲ μέγας αὐτῶν μάγιστρος Ἰάκωβος Molay μετὰ τινῶν τῶν προϋχόντων τοῦ τάγματος ἐκάθη ζῶν. Ἡ λέξις ἐξ ἧς ὠνομάζοντο εἶνε

ΝΑΘΑΝ

. . . Ἐχω τὴν τόλμην νὰ σᾶς ἐμιλήσω . . .

ΝΑΪΤΗΣ

νὰ σ' ἐμποδίσω δύναμαι; Ὁμίλει· πλὴν ὄχι πολλά.

Μὴ

ΝΑΘΑΝ

Σταθῆτε! μὴ παρέρχεσθε τόσον ταχέως καὶ περιφρονητικῶς ἐνώπιον ἐκείνου, ὅστις διαρκῆ εὐγνωμοσύνην σᾶς ὀφείλει.

ΝΑΪΤΗΣ

Πῶς αὐτό;

— Ἄ! τὸ μαντεύω! Εἶσαι ἴσως . . .

ΝΑΘΑΝ

Νάθαν· τῆς κόρης πατὴρ εἶμαι, ἢν ὑμῶν ἡ γενναιότης ἔσωσεν ἐκ τῶν φλογῶν. Κ' ἔρχομαι. . .

ΝΑΪΤΗΣ

Νὰ μ' εὐχαριστήσης; Περιττόν!

Πολλὰς ὡς τὴν ἀπὸ δυστυχῶς ὑπέφερα εὐχαριστήσεις διὰ τὸ μικρὸν αὐτὸ πρᾶγμα. Καμμίαν εὐχαρίστησιν λοιπὸν δὲν μοῦ ὀφείλεις. Μήπως ἤξευρα ἐγώ, ὅτι ἐκεῖν' ἡ κόρη ἦτο ἡ θυγάτηρ σου; Καθῆκον τοῦ ναΐτου εἶνε πάντοτε νὰ τρέχ' εἰς τοῦ τυχόντος τὴν βοήθειαν, ὁσάκις κινδυνεύει καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ μοῦ ἦτο τότε μέγα βᾶρος ἡ ζωὴ. Ὡστε προθύμως, εὐχαρίστως ἔδραξα τὴν εὐκαιρίαν, καὶ τὴν ἐκινδύνευσά διὰ νὰ σώσω ἄλλην, ἔστω ἡ ζωὴ ἂν ἦτο ἰουδαίας.

ΝΑΘΑΝ

Μέγα! μέγα . . . πλὴν φρικῶδες! Ὅμως ἐννοῶ τοὺς λόγους σας. Τὸ μετριόφρον μεγαλεῖον κρύπτεται ὑπὸ τὴν φρίκην ἵνα μὴ θαυμάζεται! Ἄλλὰ, ἐὰν τὸν φόρον ἀποστρέφεται τοῦ θαυμασμοῦ, . . . αἶ! ποῖον θέλει ἄρα γε; — Ἐὰν δὲν ἦσθε ξένος καὶ αἰγμάλωτος, ἱππότα μου, βεβαίως τόσον τολμηρῶς δὲν θὰ ἠρώτων. Λέγετε, προστάξατε, . . . τί δύναμαι νὰ πράξω διὰ σᾶς;

ΝΑΪΤΗΣ

Οὐδέν!

ΝΑΘΑΝ

Πλούσιος εἶμαι!

ΝΑΪΤΗΣ

Ἰουδαῖος πλούσιος δὲν εἶνε διὰ τοῦτο καὶ καλλίτερος τῶν ἄλλων.

ΝΑΘΑΝ

Ἄν ἐν τούτοις ἔχη κάτι τί καλλίτερόν των, — πλούτη — δύνασθε, θαρρῶ, νὰ τὸ ὠφελήθητε.

ΝΑΪΤΗΣ

Ἔστω, δὲν ἀρνοῦμαι αὐτό.

Καὶ δὲν ἀρνοῦμαι χάριν τοῦ μανθίου μου. Ὅταν τριβῆ τοσοῦτον, ὥστ' ἀδύνατος νὰ γείνη ἡ ῥαφή καὶ τὸ ἐμβάλλωμα, ἔρχομαι τότε, καὶ δανείζομαι ἀπὸ σὲ διὰ τὸν νέον, ὕφασμα ἢ γρήματα. Μὴ σκυθρωπάζης τόσον. Ἔσο ἡσυχος. Δὲν εἶν' ἀκόμη εἰς τὰ τελευταῖά του. Κρατεῖ ἀκόμη, βλέπεις, ἀρκετά. Αὐτὴ ἡ ἄκρα μόνον ἔχει μίαν ἀσχημὴν κηλίδα. Εἶνε καύσιμον. Τὸ ἔπαθεν ὅτ' ἔσωσα τὴν κόρην σου ἀπὸ τοῦ πῦρ.

ΝΑΘΑΝ

(ὁράτων τὴν ἄκραν τοῦ μανθίου τοῦ καὶ θεωρῶν αὐτήν) Περύεργον! Ἐν καύσιμον, μία κηλὶς καλλίτερα νὰ λέγη περὶ τοῦ ἀνδρὸς παρὰ τὸ ἴδιόν του στόμα. Ἦθελα νὰ τὴν φιλήσω τὴν κόρην σου ἀπὸ τὴν κηλίδ' αὐτήν. — Μὲ συγχωρεῖτε! δὲν τὸ ἤθελα.

ΝΑΪΤΗΣ

Τί; τί;

ΝΑΘΑΝ

Ἔσταξ' ἐν δάκρυ! . . .

ΝΑΪΤΗΣ

Δὲν πειράζει τίποτε.

Τόσαι σταγόνες ἔπεσαν ἐπάνω του ὡς τὴν . . . (πλὴν νὰ μὲ ταραττή ἤρχισεν αὐτὸς ὁ ἰουδαῖος).

ΝΑΘΑΝ

ὦ! ἂν εἶχατε τὴν καλωσύνην, τὸν μανθίον σας αὐτὸν νὰ στείλειτ' ἄπαξ εἰς τὴν κόρην μου.

ΝΑΪΤΗΣ

Πρὸς τί;

ΝΑΘΑΝ

Κ' ἐκεῖνη νὰ φιλήσῃ τὴν κηλίδ' αὐτήν, ἀφοῦ τὰ γόνατά σας μάτην πρὸ καιροῦ ἐπιθυμεῖ νὰ σφίγξῃ μὲ τὰς χεῖράς της.

ΝΑΪΤΗΣ

Πλὴν . . . ἰουδαῖε . . . — Νάθαν ὀνομάζεσαι; — Πλὴν . . . Νάθαν — εἶνε ἀληθῶς οἱ λόγοι σου πολὺ καλοί . . . ὀλίγοι, καὶ μὲ ἐννοῖαν. Εἶμ' εἰς ἀμνησάν . . . — Εἶν' ἀλήθεια . . . πῶς . . . ἤθελα . . .

ΝΑΘΑΝ

Κρυφθῆτε, . . . προσποιήθητε, . . . ὅπως καὶ ὅσον θέλετε. Σᾶς ἐννοῶ. Ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ τιμιότης σας φιλόφρων νὰ φανῆτε δὲν ἐπέτρεπον. Ἡ κόρη ἦτο ὅλη αἰσθημ' ἀφ' ἐνός· ὁ γυναικεῖος πρεσβευτῆς της πρόθυμος εἰς ὅλα ἀφ' ἐτέρου . . . κ' ἔλειπ' ὁ πατὴρ μακρὰν. Σεῖς μόνος τὸτ' ἐπροστατεύσατε τὸ ἀγαθόν της ὄνομα, κ' ἐφύγετε τὸν πειρασμόν, τὴν νίκην ἀποφεύγοντες. Καὶ δι' αὐτὸ ἀκόμη σᾶς εὐγνωμονῶ.

ΝΑΪΤΗΣ

Ὁμολογῶ, γνωρίζεις πῶς ὀφείλουσι
νὰ σκέπτωντ' οἱ ναῖται.

ΝΑΘΑΝ

Πῶς ; μόνον αὐτοί ;
Ὁφείλουν μόνον ; καὶ τ' ὀφείλουν, ἐπειδὴ
τοῦ τάγματός των εἶν' αὐτὸ παράγγελμα ;
Ἐγὼ ἤξεύρω, οἱ χρηστοὶ πῶς σκέπτονται,
κ' ἤξεύρω, ὅτι εἶνε πανταχοῦ χρηστοί !

ΝΑΪΤΗΣ

Ἀλλὰ, ἐλπίζω, μὲ τινὰς διαφοράς.

ΝΑΘΑΝ

Χρωμάτων, ἐνδυμάτων, ἀναστήματος.

ΝΑΪΤΗΣ

Ἄλλ' εἶνε ὅμως, πού ὀλίγοι, πού πολλοί.

ΝΑΘΑΝ

Δὲν εἶν' αὐτὴ σπουδαία ἡ διαφορὰ.
Ὁ ἄνθρωπος ὁ μέγας θέλει γῆν πολλὴν
παντοῦ· καὶ ὅταν τύχουν πλείονες ὁμοῦ,
ὡς πυκνοφυτευμένα δένδρα, θραύουσιν
ὁ εἷς τοὺς κλάδους τοῦ πλησίον. Μέτριοι,
ὅπως ἡμεῖς, ὑπάρχουν ἄφθονοι παντοῦ.
Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ προπηλακίζωσιν
ὁ εἷς τὸν ἄλλον· πρέπει ἡσυχᾶ
ὁ κλάδος μὲ τὸν ἄλλον κλάδον νὰ συζῆ,
καὶ τὸ μικρὸν τῆς κορυφῆς κλωνάριον
νὰ μὴ φαντάζετ' ὅτι δὲν ἐφύτρωσε
κ' ἐκεῖνο ἀπὸ γῶμα.

ΝΑΪΤΗΣ

Ὠραιοτάτα !

Ἡξεύρεις ὅμως ποῖος πρῶτος τῶν λαῶν
ἐπροπηλάκισ' ἄλλους ; ποῖος πρῶτιστα
λαὸς ὠνόμασ' ἑαυτὸν τὸν ἐκλεκτὸν
λαόν ; Πῶς θέλεις τόρα ; Ἄν δὲν τὸν μισῶ,
δύναμι ὅμως νὰ μὴ τὸν περιφρονῶ
δι' αὐτὴν ὅλην τὴν ἀλαζονείαν του ;
Ἀλαζονείαν, ἣν ἐκλυροδότησεν
εἰς πάντα μουσουλμάνον καὶ χριστιανόν :
ὅτ' εἶνε μόνος ὁ θεὸς του ἀληθής ;
Θαυμάζεις ἴσως, πῶς ἐγὼ, χριστιανός,
καὶ μάλιστα ναίτης, οὕτως ὁμιλῶ.
Πλὴν πότε, ποῦ, ἂν ὄχι τόρα καὶ ἐδῶ
μυσαρωτέρα κατεφάν' ἡ εὐλαβῆς
αὐτὴ μανία, καθ' ἣν ἕκαστος φρονεῖ
ὅτ' εἶνε ὁ θεὸς του ὁ καλλίτερος,
καὶ θέλει τὸν θεόν του τὸν καλλίτερον
αὐτόν, νὰ ἐπιβάλη εἰς ὀλόκληρον
τὸν κόσμον ; — Ὅστις τόρα τέλος καὶ ἐδῶ
τοὺς ὀφθαλμούς του δὲν ἀνοίξῃ εἰς τὸ φῶς . . .
— Πλὴν τί μὲ μέλει ; Ἀδιάφορον. Τυφλὸς
ἄς μείνῃ ὅστις θέλει. — Σὺ λησμονήσῃς
ὅ, τ' εἶπα. Ἄφησέ με.

(θέλει νὰ φύγῃ)

ΝΑΘΑΝ

Δὲν ἤξεύρετε,
πῶς ἔτι μᾶλλον τόρα θὰ προσκολληθῶ

εἰς σᾶς ; Ἐλάτε . . . πρέπ' ἡμεῖς νὰ ἴμεθα
φίλοι. Περιφρονεῖτε, ὅσον θέλετε,
τὸ ἔθνος μου· κανεῖς μας δὲν ἐξέλεξε
τὸ ἔθνος του, καὶ οὔτε σεῖς οὔτε ἐγὼ
τὸ ἔθνος μας ἀποτελοῦμεν. Ἐπειτα,
τί λέγετ' ἔθνος ; Εἶνε οἱ χριστιανοὶ
καὶ οἱ ἑβραῖοι ἀρὰ γε πλειότερον
χριστιανοὶ κ' ἑβραῖοι παρά ἄνθρωποι ;
— Τί εὐτυχία, ἂν καὶ σεῖς ἱππῶτα μου
εἰς εἶσθε ἐξ ἐκείνων, οὓς ἀρκεῖ αὐτὸ
καὶ μόνον, ὅτι ὀνομάζωντ' ἄνθρωποι.

ΝΑΪΤΗΣ

Εἶμ' ἐξ ἐκείνων, Νάθαν ! ναί, μὰ τὸν Θεόν !
Δός με τὴν χεῖρά σου. Ἐντρέπομ' ἀληθῶς,
ὅτι ἐπὶ στιγμὴν σὲ παρεγνώρισα.

ΝΑΘΑΝ

Ἐγὼ ἐξ ἐναντίας χαίρω δι' αὐτό.
Εἰς τὰ κοινὰ σπανίως ἀπατᾶται τις.

ΝΑΪΤΗΣ

Ἀλλὰ δυσκόλως λησμονεῖ τὰ σπάνια.